

Μουσείων ... Περιηγήσεις

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΥΜΦΑΙΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ - ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Φιλολόγος, Δρ. Αρχαιολογίας
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΒΑΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Το οχυρό της Νυμφαίας, μέσα σε στοά του οποίου λειτουργεί από το έτος 2000 το Στρατιωτικό Μουσείο, μπορεί κανείς να το επισκεφτεί ελεύθερα κάθε Κυριακή, τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας όμως θα πρέπει να λάβει έγκριση που χορηγείται από την 29η ΤΑΞΕΑ "Πόγραδετς", που εδρεύει στην Κομοτηνή. Για να βρει δε το οχυρό θα πρέπει να ανηφορίσει το δρόμο πάνω από το βυζαντινό φρούριο Νυμφαίας, στο οποίο θα φθάσει περνώντας μέσα από το αισθητικό δάσος. Η απόσταση του οχυρού από την Κομοτηνή είναι 17 χλμ.

Ε

ναν πολύ ιδιαίτερο μουσειακό χώρο είχα την τύχη και την τιμή να περιηγηθώ τις μέρες της επίσκεψής μου στην Κομοτηνή. Ο δήμαρχος της πόλης, κ. **Τάσος Βαβατσικλής**, ζήτησε από τον διοικητή της 29ης

Ταξιαρχίας Ελέγχου Ασφαλείας ταξίαρχο κ. **Ιωάννη Βενέτη**, να με συνοδεύσει και να με ξεναγήσει στο **οχυρό της Νυμφαίας**, εκεί όπου στις 6-8 Απριλίου 1941 διεξήχθη η ομώνυμη μάχη. Στο χώρο αυτό κάθε χρόνο, την πρώτη Κυριακή του Απριλίου, γιορτάζεται η επέτειος της μάχης με επιμνημόσυνο δέηση για τους νεκρούς, προσκλητήριο πεσόντων, κατάθεση στεφάνων, περιγραφή της μάχης και περιήγηση των παρευρισκομένων στους χώρους του οχυρού.

Ελάχιστες ήταν οι γνώσεις μου για τη μάχη που διεξήχθη στο οχυρό, μια μάχη σημαντικότερη, αφού οι Έλληνες κατάφεραν να καθυστερήσουν τους Γερμανούς για δύο ημέρες προκαλώντας τους πολλές απώλειες, και βεβαίως ουδέποτε είχα μπει σε οχυρό. Τα ανάμεικτα συναισθήματα του εντυπωσιασμού και της περηφάνιας που ένιωσα, θαρρώ πως θα τα νιώσει κάθε Έλληνας που θα επισκεφτεί αυτό το σημείο. Ο περιβάλλον χώρος είναι ειδυλλιακός. Ακακίες, πλάτανοι, δρύες, αγριοκερασιές, κέδρα, κρانيές και πεύκα συνιστούν τη χλωρίδα

της περιοχής που ξεκουράζει το μάτι και την ψυχή κι όσο για την πανίδα απαντούν λαγοί, αλεπούδες και προς τα σύνορα αγριογούρουνα και αρκούδες.

"Βρισκόμαστε στο ύψωμα 515 στα έγκατα του οποίου στεγάζεται το οχυρό της Νυμφαίας. Αποστολή του οχυρού ήταν η φύλαξη του οδικού άξονα Κίρτζαλι (κωμόπολη της Βουλγαρίας) - Κομοτηνής. Πρόκειται για τον μοναδικό οδικό άξονα που ενώνει τη Βουλγαρία με την Ελλάδα στη συγκεκριμένη περιοχή. Στο ύψωμα πάνω αριστερά στο βάθος διακρίνεται ο Δραγάτης που βρίσκεται σε υψόμετρο 1250 μ. Εκεί υπάρχει ελληνικό φυλάκιο, το μόνιμο φυλάκιο του Δραγάτη, το οποίο είναι περιοδικής επανδρώσεως. Το χειμώνα χρησιμεύει ως καταφύγιο του Ορειβατικού Συλλόγου Κομοτηνής. Στο βάθος η κορυφογραμμή που διακρίνεται είναι η ελληνοβουλγαρική μεθόριος και το υπερυψωμένο οίκημα που ξεχωρίζει είναι το παρατηρητήριο του βουλγαρικού στρατού. Στον αυχένα που σχηματίζεται πριν το ύψωμα Ράχη, που βρίσκεται μπροστά μας, υπάρχει το ελληνικό φυλάκιο των Τελωνείων, το οποίο είναι μόνιμου επανδρώσεως. Πάνω δεξιά στο βάθος είναι το φυλάκιο του Φρουρού σε υψόμετρο 1296 μ. περίπου, περιοδικής επανδρώσεως. Την περίοδο που διεξήχθη η μάχη τα υψώματα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν ο Φρουρός, όπου υπήρχε ένας λόχος προκαλύψεως και το ύψωμα 840, όπου είναι το ενδιάμεσο μεταξύ της

κορυφογραμμής στο βάθος και του υψώματος εδώ μπροστά. Είναι δυσδιάκριτη κορυφή. Σ' αυτά τα δύο υψώματα υπήρχαν δύο λόχοι προκαλύψεως. Προβλέπονταν βέβαια να κατασκευαστούν και πάρα πολλά οχυρωματικά έργα, λόγω πίεσης χρό-νου όμως εγκαταλείφθηκε η συγκεκριμένη προ-σπάθεια κι έτσι η αποστολή των δύο λόχων ήταν να επιβραδύνουν τον εχθρό".

Την εμπεριστατωμένη τοπογραφική ενημέ-ρωση την έκανε ο δόκιμος έφεδρος αξιωμα-τικός Οικονομικού, κ. **Παντελής Σαββαΐδης**, από το χώρο του νέου μνημείου της μάχης του οχυρού Νυμφαΐας. Πριν από αυτό συναντά κανείς και το παλαιότερο μνημείο. Άφησα το βλέμμα μου να πλανηθεί στο τριγυρινό τοπίο. Εκπληκτικά όμορφο είναι το ανάγλυφο που προκαλεί δέος, όταν συνδυασθεί με τη γιγαν-τομαχία που διεξήχθη εδώ πριν από εξήντα τρία χρόνια. Ο χαρακτηρισμός "γιγαντομαχία" δεν είναι υπερβολικός, αν ακούσει ή διαβάσει κανείς με προσοχή τα γεγονότα. Αφήνω τον ταξίαρχο κ. Βενέτη να διηγηθεί το χρονικό της μάχης με το χαρακτηριστικό δωρικό τρόπο που χρησιμοποιούν οι στρατιωτικοί. Ο γλα-φυρός τρόπος άλλωστε είναι αιτιώδης για ηρωικές πράξεις, για μεγαλειώδεις υπερβάσεις του ανθρώπινου μέτρου.

Το παλιό μνημείο στο χώρο του οχυρού της Νυμφαΐας.

"1η Μαρτίου 1941. Η Βουλγαρία προσχωρεί στον Άξονα και αφήνει τα γερμανικά στρατεύματα να εισέλθουν στο έδαφός της. Για την κατάληψη της Θράκης οι Γερμανοί είχαν αποφασίσει να διαθέσουν το 30ο Σώμα Στρατού. Στον άξονα Νυμφαΐας - Κομοτηνής θα διατεθεί η 50η Μεραρχία και μεγάλος αριθμός αεροσκαφών. Η ελληνική δύναμη που υπηρετούσε τότε στο οχυρό της Νυμφαΐας ήταν δεκατέσσερις αξιωματικοί και τριακόσιοι εξήντα τέσσερις οπλίτες ενώ κανονικά έπρεπε να υπάρχει εδώ ένα πλήρες τάγμα δυνάμεως επτακοσίων αν-δρών μαζί με λόχους υποστηρίξεως και λόχους προ-καλύψεως στα υψώματα δυτικά και ανατολικά, δηλα-δή συνολικά μία δύναμη άνω των οκτακοσίων ανδρών. Την 6η Απριλίου 1941, περί 05:00 ώρα άρχισε η επίθεση της 50ης Γερμανικής Μεραρχίας κατά των υψωμάτων Δραγάτης και Φρουρός. Τα κατέλαβαν την 08:30 ώρα κι από εκεί σφυροκοπούσαν το οχυρό. Μέχρι τη 14:00 ώρα είχαν καταστραφεί από βλήματα πυροβολικού πέντε από τα μετωπικά πολυβολεία του. Παρά τα ολοήμερα δραστικά πυρά οι προσπάθειες των Γερμανών για κατάληψη του

...και το νέο μνημείο χτισμένο λίγο ψηλότερα.

οχουρού αποτύγχαναν μπροστά στον ηρωισμό των υπερασπιστών του. Το ίδιο βράδυ γερμανικά πεζοπόρα τμήματα που κινήθηκαν από δύσβατα μονοπάτια του όρους Παπίκιο κατέλαβαν την Κομοτηνή. Την επόμενη ημέρα οι επιθέσεις επαναλήφθηκαν χωρίς επιτυχία για τους επιτιθέμενους. Την 16:00 ώρα και για δεκαπέντε λεπτά γερμανικά αεροπλάνα βομβαρδίζουν σφοδρά το οχυρό. Από τη 17:00 ώρα το γερμανικό πυροβολικό άρχισε αυξημένα πυρά προξενώντας στο οχυρό σημαντικές ζημιές. Η κορυφή του υψώματος 510 είχε μεταβληθεί σε ενεργό ηφαίστειο ενώ στις πλαγιές σχηματιζόταν πυκνό προπέτασμα καπνού. Έτσι το γερμανικό πεζικό και τα ειδικά τμήματα μηχανικού ανεβαίνουν στην επιφάνεια του οχυρού και τελείως ανερόκλητοι, λόγω ελλείψεως ελληνικών τμημάτων επιφανείας, επιδιίδονται σε συστηματική καταστροφή των οχυρωματικών έργων με εκρηκτικές ύλες. Τύφλωσαν το οχυρό με καπνογόνα καθιστώντας την παραμονή του προσωπικού μέσα στο οχυρό αδύνατη. Περί την 21:00 ώρα κατορθώνουν να καταλάβουν μεμονωμένο πολυβολείο και μετά από

αγώνα μέσα στις υπόγειες στοές εισήλθαν στις εγκαταστάσεις του οχυρού. Η μάχη μεταφέρεται πλέον στους διαδρόμους. Οι Γερμανοί εντοπίζουν τους αεραγωγούς και αξιοποιούν τα καπνογόνα τους κατά παράβαση της συνθήκης της Γενεύης. Η ατμόσφαιρα έγινε αποπνικτική και σβήστηκαν όλες οι λυχνίες πετρελαίου. Τότε ο διοικητής του οχυρού ταγματάρχης Αλέξανδρος Αναγνωστός αξιολόγησε την κατάσταση. Είδε ότι το οχυρό είχε ουσιαστικά εκπληρώσει την αποστολή του, που ήταν να καθυστερήσει τους Γερμανούς όσο το δυνατόν περισσότερο. Επίσης ότι είχε περικυκλωθεί και απομονωθεί από τον υπόλοιπο χώρο και ότι η πόλη της Κομοτηνής είχε παραδοθεί. Κυρίως όμως ότι η κατάσταση μέσα στο οχυρό δεν επέτρεπε περαιτέρω διαμονή. Έτσι με τη σύμφωνη γνώμη και των διοικητών λόχων διέταξε περί την 23:30 ώρα παύση πυρός και περί τα μεσάνυχτα παρέδωσε το οχυρό στις γερμανικές δυνάμεις.

Το χάρμα της νέας ημέρας βρίσκει τον ταγματάρχη **Αλέξανδρο Αναγνωστό** να οδηγείται αιχμάλωτος μπροστά στο διοικητή του 30ου Γερμανικού Στρατιωτικού Σώματος, ο οποίος, αφού σηκώθηκε από τη θέση του, έλαβε στάση προσοχής, του έσφιξε το χέρι και του είπε: "Το γερμανικό έθνος, δι' εμού, συγχαίρει τους υπερασπιστές του οχυρού, οι οποίοι επισκίασαν τη δόξα του Λεωνίδα και του

Λίγο πριν μπούμε στο οχυρό σταθήκαμε λίγα λεπτά στην προτομή του τότε διοικητή μάχης, ταγματάρχη Αλέξανδρου Αναγνωστού. Με τη δέουσα προσοχή διαβάσαμε τα ονόματα των επτά ηρωικών πεσόντων στη μάχη της Νυμφαίας.

Θεμιστοκλή ...". Η απάντηση του διοικητή του οχυρού ήταν λακωνική: "Ουδέν πράξαμε, Στρατηγέ, παρά μόνον το καθήκον μας, σαν υπερασπιστές τμήματος του πατρίου εδάφους". Ας σημειωθεί πως η ηρωικότητα μάχη του οχυρού της Νυμφαίας στοίχισε στους Γερμανούς διακόσιους νεκρούς και χίλιους πεντακόσιους τραυματίες ενώ στους Έλληνες επτά νεκρούς και είκοσι τρεις τραυματίες". Η συνέχεια βέβαια ήταν πολύ επώδυνη για όλη τη Θράκη. Μετά την επική πτώση του οχυρού τα βουλγαρικά στρατεύματα εγκαταστάθηκαν στην περιοχή που προσαρτήθηκε στη Βουλγαρία. Στη συνέχεια έγινε συστηματικός εποικισμός με βουλγαρικό πληθυσμό κι εφαρμόστηκε πρόγραμμα βίαιου εκβουλγαρισμού του θρακικού ελληνισμού. Οι Έλληνες κάτοικοι της Κομοτηνής, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, στέναζαν κάτω από το βουλγαρικό ζυγό. Υπέστησαν τα πάνδεινα, για να αναγκασθούν να υποβάλουν δήλωση ότι είναι Βούλγαροι, αλλά αντιστάθηκαν σθεναρά. Τον ηρωισμό των Κομοτηναίων τίμησε η ελληνική πολιτεία που

απένειμε στην πόλη της Κομοτηνής τον **Πολεμικό Σταυρό Α' Τάξεως**. Στο σχετικό δίπλωμα που φυλάσσεται στο Δημαρχείο διαβάζουμε: "Απονέμεται εις την πόλιν Κομοτηνήν Ο ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ διότι οι κάτοικοι ταύτης κατά την περίοδον της βουλγαρικής κατοχής καίτοι εδεινοπάθησαν και εδοκιμάσθησαν σκληρώς έδειξαν αξιοθαύμαστον πατριωτικήν διαγωγήν, αντοχήν απάρμιλλον και ηρωισμόν μέχρις αυτοθυσίας".

Για να επισκεφτούμε το Στρατιωτικό Μουσείο πρέπει να μπούμε στο οχυρό που αποτελούσε το τελευταίο προς ανατολάς συγκρότημα των μονίμων έργων οχυρώσεως της Γραμμής Μεταξά, η οποία με είκοσι ένα τέτοια έργα έφραζε τους άξονες εισβολής από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα και κατασκευάστηκε, όπως και τα υπόλοιπα οχυρά, κατά τα έτη 1936-1940. "Θεωρώ ότι η εργασία που έγινε την εποχή εκείνη ήταν πολύ σημαντική, αν κρίνουμε από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν και κυρίως από το γεγονός πως έγινε με κάθε μουσικότητα. Κανείς δεν γνώ-

Αναπαράσταση του γραφείου του διοικητή μάχης εντός του οχυρού.

ριζε ότι εδώ κατασκευάζονταν οχυρά. Αποβίβαζαν το προσωπικό τη νύχτα σε διάφορες παραλίες και με φορητά το μετέφεραν έως εδώ πάνω. Οι εργαζόμενοι έμεναν τρεις έως έξι μήνες δουλεύοντας εντατικά και στη συνέχεια άλλαζαν. Βέβαια η γερμανική πολεμική μηχανή ήταν πολύ προηγμένη την εποχή εκείνη και ήταν θέμα χρόνου να υπερκεράσει τα οχυρά αυτά, τα οποία όταν έγινε η γερμανική επίθεση δεν είχαν ολοκληρωθεί και δεν είχαν επανδρωθεί πλήρως" θα μου πει ο ταξιαρχος κ. Βενέτης τη στιγμή που μπαίναμε στο οχυρό. Στην είσοδο η προτομή ανήκει στον διοικητή του οχυρού, ταγματάρχη **Αλέξανδρο Αναγνωστό**. Γεννήθηκε το 1892 στον Αγ. Δη-μήτριο Αιτωλοακαρνανίας και πέθανε το 1970 με ενημερώνει ο δόκιμος αξιωματικός. Παραπλεύρως, σε αναμνηστική πλακέτα αναγράφονται τα ονόματα των επτά ηρωικών πεσόντων στη μάχη, ενός δεκανέα και έξι στρατιωτών. "Το οχυρό, που απαρτίζεται από τρεις ορόφους, φθάνει σε βάθος 40-45 μ. περίπου, η συνολική του έκταση είναι 900 τ.μ. ενώ το ανάπτυγμα

των διαδρόμων του είναι 1910 μ. Είναι ένα μεσαίου μεγέθους οχυρό, του Εχίνου της Ξάνθης, που είναι το επόμενο δυτικά, είναι μικρότερο. Η κατασκευή του οχυρού της Νυμφαίας τελείωσε οριακά με την έναρξη του ελληνογερμανικού πολέμου, γι' αυτό και δεν είχαν προλάβει να εγκαταστήσουν σύστημα ηλεκτροφωτισμού και εξαερισμού. Για το φωτισμό τους χρησιμοποιούσαν λυχνίες, συνεχίζει να με πληροφορεί ο πάντα πρόθυμος και εξαιρετικός "ξεναγός" μου ο κ. Σαββαΐδης.

Η κάθοδος στο σώμα της γης δεν είναι απλή υπόθεση. Το οχυρό της Νυμφαίας διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση παρόλα αυτά το ότι βρίσκεσαι κάτω από την επιφάνεια της γης, στο εσωτερικό ενός λόφου, σε κάνει να αισθάνεσαι δέος. Θα μπορούσα να δικαιολογήσω τον εαυτό μου ακόμα κι αν ένιωθα τρόπο εμπρός στους μακρείς, στενούς διαδρόμους και τους μικρούς θαλάμους, όμοιους με κελιά φυλακών. "Το Μουσείο στεγάζεται στο χώρο όπου προβλεπόταν να εγκατασταθεί το σύστημα εξαερισμού, αρχίζει την ξενάγησή του ο κ. Σαββαΐδης. Αυτό το διαπιστώνουμε από ένα κεντρικό αεραγωγό που υπάρχει στο βάθος. Εμπριέχει μια συλλογή φωτογραφιών απ' όλη τη γραμμή Μεταξά αλλά και από επιχειρήσεις του γερμανικού στρατού επί της γραμμής Μεταξά, μια συλλογή από παράσημα και μετάλλια του γερμανικού και ελληνικού στρατού, δύο προθήκες με στολές αξιωματικού και οπλίτη του ελληνικού και γερμανικού στρατού αντίστοιχα και προθήκες με όπλα. Στις φωτογραφίες παρουσιάζονται αντιαεροπορικά πολυβόλα, αντιαεροπορικά κανόνια των 37 χιλιοστών, απόψεις από συστήματα εξαερισμού που είχαν εγκατασταθεί σε άλλα οχυρά και ομαδικοί τάφοι, ελληνικοί και γερμανικοί. Σε μια φωτογραφία παρατηρώ την παράδοση του οχυρού του Νευροκοπίου Δράμας. Ο Γερμανός διοικητής χαιρετά πρώτος τον Έλληνα διοικητή παρουσία του μεταφραστή. Σε κάποιες άλλες Βούλγαροι στρατιώτες επιδίδονται σε λεηλασίες.

Την προσοχή μου έλκει η προθήκη με τα όπλα. Το μόνο που γνωρίζω είναι το κακό που μπορούν να κάνουν. Οι ονομασίες τους μου είναι άγνωστες: Μάντσερ (πρόκειται για ένα τυφέκιο του ελληνικού στρατού), Χόταις (οπλοπολυβόλο εκείνης της περιόδου), Σουμπίσερ (γερμανικό αυτόματο), Γκρα (απαρχαιωμένο τυφέκιο που χρησιμοποιούσαν κυρίως τα τάγματα της Εθνοφυλακής), Τόμσον (το θρυλικό υπο-οπλο-

Παράσημα, όπλα, στολές, αναφορές στον τύπο της εποχής και χαρακτηριστικές φωτογραφίες εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη του Στρατιωτικού Μουσείου Νυμφαίας.

πολυβόλο), MG-42 (γερμανικό οπλοπολυβόλο που χρησιμοποιούσαν οι επίλεκτες δυνάμεις του γερμανικού στρατού, οι επονομαζόμενοι και "Κυνηγοί"). Στη διπλανή προθήκη εκτίθενται μια συλλογή από περίστροφα και μια αντιασφυξιογόνος μάσκα. Ξεχωρίζουν το πιστόλι Λούγκερ που χρησιμοποιούσαν οι Γερμανοί αξιωματικοί της πρώτης γραμμής, τα δύο πιστόλια, το Βάλτερ και το Μπέμπι Βάλτερ που χρησιμοποιούσαν τα ανώτερα στελέχη της Βέρμαχτ (Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση), το Κολτ το αμερικανικό και το Μπράουνινγκ.

Μια άλλη συλλογή περιέχει πιο προσωπικά αντικείμενα των οπλιτών: κράνος, παγούρι μεταφοράς νερού, κιάλια, αγγείο εστίασεως, θήκη μεταφοράς αντιασφυξιογόνου μάσκας, μαχαιροπήρουνα.

Ένας μεγάλος χάρτης βοηθά τον ανίδεο επισκέπτη του οχυρού να γνωρίσει και να κατανοήσει την εξέλιξη των επιχειρήσεων στην περιοχή της Νυμφαίας. Νομίζω ότι εμπέδωσα καλά το χρονικό που μου είχε αφηγηθεί ο ταξίαρχος, διότι τώρα εμπρός στο χάρτη όλα μου φαίνονταν γνωστά.

Βγήκαμε από την αίθουσα του Μουσείου, για να περιηγηθούμε τις εγκαταστάσεις του οχυρού. Αριστερά και δεξιά των διαδρόμων υπάρχουν χώροι συγκεντρώσεως, σταθμός Α' Βοηθειών, γραφεία, θάλαμοι οπλιτών, αποθήκες όπλων, πυρομαχικών και τροφίμων, δεξαμενές νερού, μαγειρεία, τουαλέτες, μια μικρή πολιτεία δηλαδή κάτω από τη γη.

"Στο κεντρικό τμήμα του πρώτου ορόφου αναπτύσσονται θάλαμοι οπλιτών. Εδώ στεγαζόταν ο κύριος όγκος των δυνάμεων, συνεχίζει ο κ. Σαββαΐδης. Ο δεύτερος και ο τρίτος όροφος είναι βέβαια μικρότεροι και διαθέτουν θέσεις μάχης και λιγότερο χώρους για τις ανάγκες του οχυρού, το οποίο, σημειωτέον, μπορεί να φιλοξενήσει μέχρι πεντακόσια άτομα. Ο πρώτος όροφος διαθέτει παρατηρητήριο και πολυβολεία. Αντίστοιχα στο δεύτερο όροφο έχουμε παρατηρητήριο και αριθμό πολυβολειών και στον τρίτο όροφο έχουμε παρατηρητήριο, πολυβολεία και πυροβολείο όπου είναι εγκατεστημένο ένα αντιαρματικό κανόνι".

Με συγκινεί ιδιαίτερα το γραφείο του διοικητή με τα απολύτως απαραίτητα, τη σφραγίδα του, το τυποχαρτό του, τα κιάλια του, τη λάμπα του, το τηλέφωνό του, το ραδιόφωνο, για να μαθαίνει τις ειδήσεις.

Αξίζει να ειπωθεί πως τα οχυρά της Γραμμής

Μεταξύ σχεδιάστηκαν από τη λεγόμενη Κεντρική Επιτροπή Οχυρώσεων, η οποία συστάθηκε αρχικά από τον συνταγματάρχη Στρίμπεργκ (πρόκειται για Έλληνα πολίτη βουαρικής καταγωγής) και με την έναρξη του πολέμου ανατέθηκε στον αντισυνταγματάρχη Κανελλόπουλο. Τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα ήταν η υπερβολική κάλυψη στο εξωτερικό με πυκνή βλάστηση, οι πολύ καλές συνθήκες διαβίωσης στο εσωτερικό (στοιχεία για τα οποία φημιζόνταν τα γαλλικά οχυρά της Γραμμής Μαζινό) και η πολύ μεγάλη δύναμη πυρός (στοιχείο στο οποίο υπερείχαν τα γερμανικά οχυρά) πάντα βέβαια σε σχέση με το μήκος των εγκαταστάσεων. Ο συνδυασμός γαλλικού και γερμανικού τύπου είχε ως αποτέλεσμα ένα εξαιρετικό οχυρωματικό έργο. Το οχυρό της Νυμφαίας στοίχισε περίπου 220 εκατ. δραχμές εκείνης της περιόδου, ποσό που θεωρείται σχετικά μικρό, γιατί η δραχμή είχε υποτιμηθεί λόγω του πολέμου (συνολικά η Γραμμή Μεταξά στοίχισε 1 δις. 320 εκατ. δρχ).

Βγήκα στο φως εντυπωσιασμένη όχι μόνο για τον απaráμιλλο πατριωτισμό των Ελλήνων που τους καθιστά ήρωες κάθε φορά που η Ελλάδα τους ζητά να αντιμετωπίσουν τους εχθρούς της αλλά και για το άφταστο ταλέντο των Ελλήνων να εκπλήσσουν με έργα αξιοθαύμαστα, ακόμα κι όταν αυτά γίνονται με την πίεση του χρόνου και των περιστάσεων.

Στρατιωτικό Μουσείο Νυμφαίας.

Ώρες λειτουργίας: Κυριακή: 09.30-13.30 (είσοδος ελεύθερη). Λοιπές ημέρες: 09.30-14.30 (είσοδος μετά από έγκριση).

Πληροφορίες: 29η ΤΑΞΕΑ "ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ", Κομοτηνή, τηλ. 25310-54402, 54436).

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά για την ξενάγηση και για τις χρήσιμες πληροφορίες τον ανώτερο διοικητή φρουράς Κομοτηνής και διοικητή της 29ης Ταξιαρχίας Ελέγχου Ασφαλείας ταξίαρχο, κ. **Ιωάννη Βενέτη** και το δόκιμο αξιωματικό του Οικονομικού και αρχιφύλακα του φυλακίου Νυμφαίας, κ. **Παντελή Σαββαΐδη**. Ευχαριστώ επίσης τον **Γιώργο Αργυρόπουλο** για τη βοήθειά του στην απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων.